

newsletter

Słownik nazw miejscowych Śląska

Słowo wstępne

Kierujemy do Państwa kolejny numer Newslettera, informujący o najważniejszych wydarzeniach w PIN – Instytucie Śląskim w Opolu w pierwszym półroczu 2016 r. oraz prezentujemy nasze plany na ostatnie miesiące tego roku.

Rozpoczynamy od przybliżenia prac badawczych, jakie przez dekady były wykonywane w Pracowni Onomastycznej, której efektem jest między innymi „Słownik nazw miejscowych Śląska” autorstwa dr Moniki Choroś, mgr Łucji Jarczak oraz dr hab. Stanisławy Sochackiej, a także ostatni tom „Słownika etymologicznego nazw geograficznych Śląska”, zatytułowany „Suplement A-Ż”.

W dziale *Wydarzenia* znajdują Państwo informacje o „Leksykonie mitów, symboli i bohaterów Górnego Śląska XIX i XX wieku” w 1. rocznicę jego wydania.

Przybliżamy także szczegóły udziału naszych pracowników w Projekcie Badawczym dla Ziem Zachodnich i Północnych, koordynowanym przez wrocławski Ośrodek „Pamięć i Przyszłość” oraz relacjonujemy przebieg tegorocznego „Festiwalu Nauki”, w którym nasza placówka brała udział.

W bieżącym numerze troje pracowników prezentuje tematy swoich projektów badawczych, których omówienie miało miejsce podczas wewnętrznych zebrań naukowych. Omawiamy także otwarte zebrania naukowe: „Środy w Instytucie Śląskim”. W stałych działach przybliżamy najnowsze publikacje, omawiamy udział pracowników w konferencjach naukowych oraz zamieszczamy zapowiedzi wydawnicze.

Więcej bieżących informacji znajdują Państwo na naszej stronie internetowej <http://www.institutslaski.com>

Zapraszamy do lektury!

Spis treści

	Słowo wstępne.....	2
	Słownik nazw miejscowych Śląska.....	3
	Wydarzenia.....	6
	Personalalia.....	15
	Udział pracowników w konferencjach naukowych.....	16
	Środy instytutowe.....	19
	Najnowsze publikacje.....	21
	Konferencje naukowe planowane w II połowie 2016 roku.....	23
	Zapowiedzi wydawnicze.....	24
	XXVI edycja konkursu o Nagrodę im. Jana i Wojciecha Wawrzynków....	26

Słownik nazw miejscowych Śląska

O Słowniku etymologicznym nazw geograficznych Śląska

Z chwilą powołania Instytutu Śląskiego w Opolu w 1957 r. wśród podjętych badań naukowych tej placówki znalazł się „Słownik etymologiczny nazw geograficznych Śląska”, zainicjowany i kierowany przez prof. Stanisława Rosponda (1906–1982).

Słownik ten jako pierwszy leksykon historyczny i etymologiczny został pomyślany i zaplanowany jako gigantyczne przedsięwzięcie obejmujące całą nomenklaturę geograficzną regionu począwszy od wieku X aż po czasy współczesne. Uwzględniono zatem nie tylko

nazwy miejscowe, ale też rzeczne, górskie i terenowe. Od XIII w. wraz z kolonizacją zaczęły się pojawiać na Śląsku nazwy niemieckie: *Löwenberg* (Lwówek), *Waldenburg* (Wałbrzych). One również stanowią przedmiot badań obok nazw czeskich i łużyckich.

Po blisko siedemdziesięciu latach pracy kilku pokoleń badaczy zostało opublikowanych 16 tomów *Słownika* oraz przygotowano do druku ostatni tom – „Suplement A–Ż”.

Realizacja poszczególnych tomów przebiegała z różnorodnymi trudnościami. Prace były okresowo zawieszane z powodów finansowych i kadrowych. Pierwszy tom ukazał się dopiero w 1970 r., a na tom drugi przyszło czekać aż 15 lat. Tom trzeci ukazał się w 1986 r., a tom czwarty w 1988 r. po śmierci drugiego redaktora prof. Henryka Borka (1986). Od 1986 r. pracami badawczo-redakcyjnymi kieruje dr hab. Stanisława Sochacka. Dzięki projektom badawczym, finansowanym przez państwo polskie, kolejne tomy ukazywały się co dwa lata.

Znaczenie nazewnictwa geograficznego dla dziejów języka i kultury narodowej podkreślano od dawna. Szczególną wagę do tego typu opracowań przywiązywali

historycy, zdając sobie sprawę z jego przydatności dla dziejów osadnictwa.

W europejskiej części świata w ciągu minionych lat zaistniała potrzeba uporządkowania nazewnictwa geograficznego i to zarówno

w wymiarze lokalnym, jak i globalnym. Na Śląsku przez kilka wieków dokonywały się wyjątkowo burzliwe zmiany odgórne. Ich efektem były wielokrotne przemianowywania nazw geograficznych.

Problematyka nazewnictwa Śląska jest zróżnicowana, bo dotyczy pogranicza językowo-etnicznego. Opracowywanie nazewnictwa geograficznego

wymaga nie tylko bogatej dokumentacji historycznej, ale także dobrej znajomości metod rekonstrukcji nazw, celem poprawnego odczytania zniekształconych form słowiańskich w zgermanizowanych zapisach, np. *Qualwitz* ← pol. *Chwałkowice*, *Ransen* ← pol. *Rędziny*, *Irrschnocke* ← pol. *Rynakowice*. Od początku XX w. nazwy polskie coraz częściej były zastępowane niemieckimi chrztami urzędowymi, np. *Zabrze* – niem. *Zabrze*, *Hindenburg* (1915), *Zawadzkie* – niem. *Zawadzki*, *Andreashütte* (1936). Taka akcja germanizacyjna przybrała na sile w czasach nazistowskich (1933–1944).

Wówczas tworzone sztuczne nazwy zacierające polskość (słowiańskość) przekazów, np. *Wrzosa* – niem. *Wrzosse*, *Heidelinden* (1935).

Po odzyskaniu niepodległości w 1945 r. całe nazewnictwo Ziemi Zachodnich i Północnych zostało uporządkowane i na drogowskazy wróciły polskie nazwy geograficzne. Zadanie to zostało powierzone Komisji Nazw Miejscowości i Obiektów Fizjograficznych.

Prace nad słownikiem toczyły się rytmicznie i właśnie dobiegły końca. W druku znajduje się „Suplement A–Ż”.

Na pierwszym planie: Stanisław Rospond
Źródło: zbiory biblioteki PIN-IS

Henryk Borek
Źródło: zbiory biblioteki PIN-IS

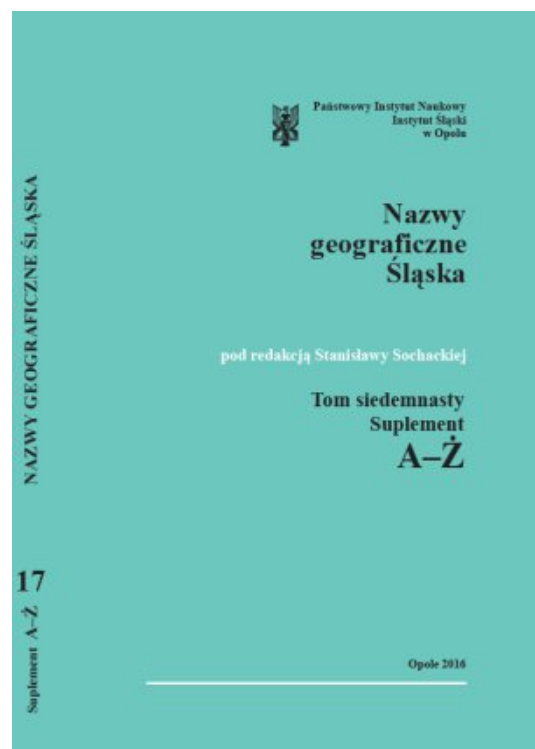
O *Suplemencie*

Prace nad kilkunastoma tomami *Słownika* uświadomiły nam, jak wiele materiału nazewniczego jest jeszcze do opublikowania, szczególnie do pierwszych części. Poprzednie tomy z różnych względów nie zarejestrowały wszystkich utrwalonych w źródłach nazw geograficznych. Dzieło było początkowo realizowane w trudnych warunkach powojennych, kiedy zasoby archiwalne i biblioteczne były rozproszone i nieopracowane, wiedza i warsztat zespołu Pracowni również ulegał rozbudowie.

Systematycznie gromadzone wokół edycji drukowanej materiały stały się podstawą do opracowania *Suplementu*. Zebrany ostatecznie zasób nazw przeszedł nasze oczekiwania, o czym można było się przekonać na podstawie opracowanej siatki haseł. W tej sytuacji dokonano wyboru haseł według rangi ich użyteczności naukowej i praktycznej. Postanowiono opublikować:

- wszystkie nazwy miejscowe brakujące oraz pozbawione pełnej dokumentacji,
- wszystkie nazwy przejściowe,
- część nazw wodnych.

Dalej nie udało się pomieścić wszystkich zebranych i opracowanych nazw i materiałów ze względu na ograniczony limit arkuszy wydawniczych. Na marginesie warto sobie uświadomić, że w przyszłościowych edycjach tego typu opracowań tradycyjny warsztat badawczy, bazujący na wersji drukowanej przestaje wystarczać. Rozwój technologii informacyjno-komunikacyjnej wyznacza *Słownikom* nowe miejsce w multimedialnym przekazie elektronicznym, zwłaszcza że dzieło

wzbudziło ogromne zainteresowanie w polskim i zagranicznym świecie naukowym. Wszyscy recenzenci, obok propozycji zmian, podkreślali znaczenie tego „wielkiego i cennego dzieła”, jego „bezdyskusyjną fundamentalną wartość”. Wyrażano również podziw dla ogromu materiału, staranności i przejrzystości opracowania, stwierdzono, „że praca nad słownikiem jest niezwykle trudna i wymaga wszechstronnego przygotowania”. Dla sławistów niemieckich „praca w sposób rzetelny ukazuje kontakty językowe niemiecko-słowiańskie”.

Słownik nazw miejscowych Śląska polsko-niemiecki i niemiecko-polski, Opole 2015

Obraz kontaktów językowych słowiańsko-niemieckich w syntetyczny sposób został przedstawiony w powyższym *Słowniku*.

„Słownik nazw miejscowych Śląska polsko-niemiecki i niemiecko-polski” stanowi immanentną część „Słownika etymologicznego nazw geograficznych Śląska”, mimo iż obie prace różnią się od siebie pod względem metodologicznym i praktycznym.

Zasadniczym celem tej edycji było opracowanie nazw polskich i niemieckich we wzajemnych relacjach (konkordancjach). Jest to alfabetyczny wykaz urzędowych nazw polskich i niemieckich z informacją o nazywanych obiektach i ich lokalizacją. Jest to też *de facto* poradnik i identyfikator historycznych nazw Śląska.

Układ *Słownika* jest prosty i przejrzysty. Po

części wstępnej, zawierającej krótką charakterystykę niemieckiego osadnictwa na Śląsku, sposobów germanizacji nazw miejscowych Śląska, a następnie repolonizacji i polonizacji nazw niemieckich podaje się alfabetyczny wykaz urzędowych, ustalonych przez Komisję Nazw Miejscowości i Obiektów Fizjograficznych nazw polskich wraz z niemieckimi odpowiednikami z lat 1912–1939 oraz z radykalnymi przemianowaniami z okresu nazistowskiego (1933–1944).

Podstawowym hasłem jest polska nazwa miejscowa w dzisiejszym urzędowym brzmieniu według rozporządzenia Ministra Administracji i Cyfryzacji z 13 grudnia 2012 r. w sprawie wykazu urzędowych nazw miejscowości i ich części, opublikowanym w Dzienniku Ustaw

z 2013 r., poz. 200. Po nazwie urzędowej następuje nazwa „przejsciowa” lub potoczna i aktualny status nazwy (przysiółek, kolonia, część miejscowości, osada). Dalszy ciąg hasła stanowi lokalizacja administracyjna: podaje się nazwę gmin, powiatów i województw w skrócie. Po myślniku przytoczone są nazwy niemieckie: starsza i nowsza z 1936 r.

Materiał

przykładowy:

Banatki, przys. wsi Mechnica, gm. Reńska Wieś, pow. kędz.-koz., opol. – Banatki, Mechnitz 1936.

Chrzastowice, n. prz. Chrzasty, Chronst, Chrzasty, gm. Chrzastowice, pow. opol., opol. – Chronstau, Kranst 1936.

Druga część *Słownika* niemiecko-polska, skromniejsza, umożliwi Czytelnikowi szybkie dotarcie do nazw polskich. Podstawowym hasłem jest tradycyjna nazwa niemiecka, po niej podano chrzest, z lat trzydziestych XX w., powiat, a po myślniku aktualna nazwę polską, np.:

Jantkawe, Hansdorf 1937 (Militsch) – Jankowa.

Turawa (Oppeln) – Turawa.

Ważną częścią pracy są odsyłacze do nazw obocznych, np.: Grabarów zob. GRABARY; Kozia Hala zob. KŁĘK; Goldenau zob. GOLSCHOWITZ; Sandhäuser zob. SANDAU.

Słownik dwujęzyczny pełni funkcję naukową i użytkową. Od dawna odczuwają brak takiego opracowania gremia naukowe różnych specjalności, wydawnictwa, organy administracji państwowej i samorządowej, placówki dyplomatyczne, mniejszość niemiecka, środki masowego przekazu i sami mieszkańcy regionu w związku z ożywionymi kontaktami polsko-niemieckimi.

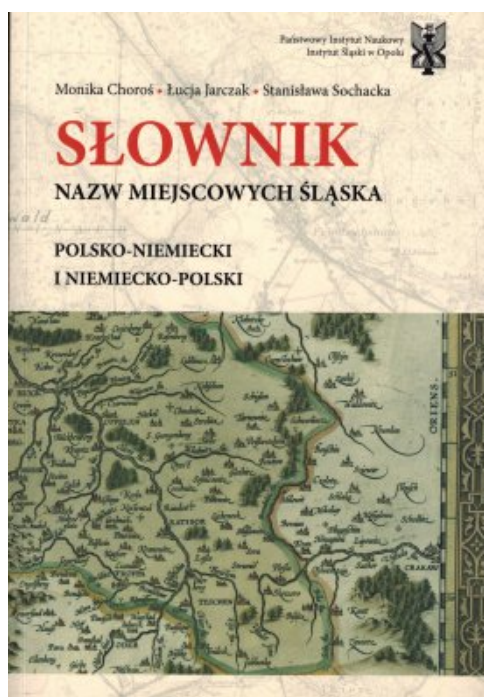
Autorki *Słownika*. Od lewej: Łucja Jarczak, Stanisława Sochacka, Monika Choroś

Dzięki konsekwentnym badaniom śląskoznawczym udało się Instytutowi Śląskiemu zakończyć ważny etap badawczy, zwieńczony dwoma syntetycznymi edycjami: „Słownikiem etymologicznym nazw geograficznych Śląska” i „Słownikiem nazw miejscowych Śląska polsko-niemieckim i niemiecko-polskim”. Obie prace służą nie tylko nauce i kulturze polskiej, ale także i praktyce życia codziennego państwa w jego aspektach administracyjnych i obywatelskich.

Słowniki należą wciąż do niezbędnych syntez źródłowo-materiałowych, bo zawierają jednolicie opracowany materiał z dużego regionu. Jak dotąd żaden region w Polsce nie posiada takich opracowań.

W oparciu o materiały słownikowe zespół Pracowni Onomastycznej publikuje prace dotyczące toponimii śląskiej w kraju i za granicą, uczestniczy w międzynarodowych konferencjach naukowych, utrzymuje bliskie kontakty ze slawistami niemieckimi i czeskimi. W dniach 6–7 kwietnia br. odbyła się konferencja śląskoznawcza na Uniwersytecie Opolskim na temat „Kulturowo-językowego obrazu Śląska”, w której uczestniczyły Stanisława Sochacka i Monika Choroś.

Stanisława Sochacka

Wydarzenia

Rok po wydaniu *Leksykonu mitów, symboli i bohaterów Górnego Śląska XIX i XX wieku*

W czerwcu 2015 r., po trzyletniej pracy interdyscyplinarnego i międzynarodowego zespołu autorskiego, składającego się z 17 członków wywodzących się z różnych ośrodków naukowych w Polsce, Niemczech i Czechach, ukazał się *Leksykon mitów, symboli i bohaterów Górnego Śląska XIX i XX wieku*. Efekt końcowy projektu, finansowanego ze środków I edycji Narodowego Programu Rozwoju Humanistyki, jest specyficzną próbą przedstawienia dziejów Górnego Śląska, z perspektywy regionalnego świata wyobrażonego.

Autorzy rozwiązują to zadanie za pomocą 110 rozbudowanych haseł, zgrupowanych wokół pięciu tematów, które koncentrują się z jednej strony wokół tytułowych zjawisk kulturowych (części: „Ludzie i ich znaki”, „Święci i bohaterowie”, „Mity i tradycje”), a z drugiej strony wokół społecznej weryfikacji tych fenomenów kulturowych podczas świąt i towarzyszących im rytuałów oraz w formie różnorodnych (materialnych i wyobrażonych) miejsc pamięci. Całość, wraz ze zdjęciami, wyborem literatury, bibliografią tematyczną oraz indeksami zajęła blisko 500 stron dwuszpaltowego druku, czyli znacznie ponad 70 arkuszy wydawniczych.

Szerzej o *Leksykonie* pisaliśmy w tym miejscu już rok temu. Informacje na temat powstania opracowania dostępne są również na stronie projektu (instytutslaski.com/leksykon). Przy tej okazji chcielibyśmy poinformować o różnych formach prezentacji książki oraz o pierwszych opiniach na jej temat. Informacje na ten temat znajdują Państwo także w internecie.

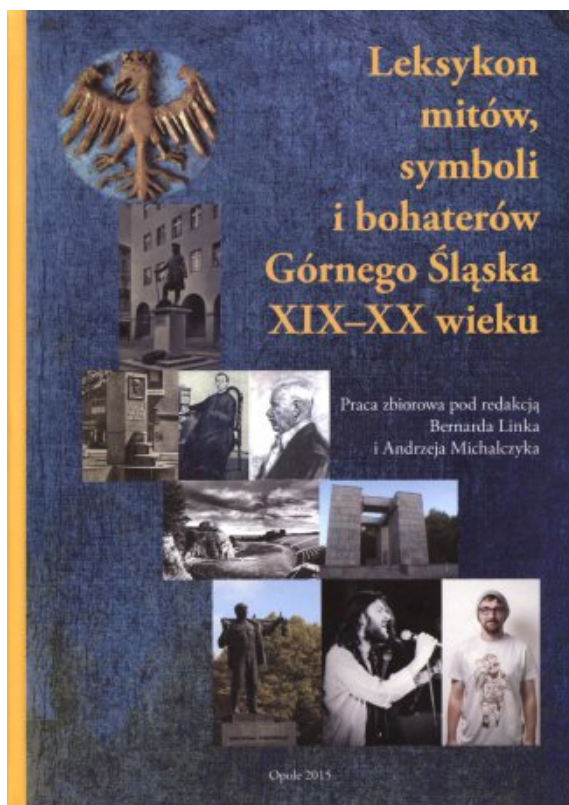
Publikacja spotkała się z dużym zainteresowaniem mediów regionalnych, przede wszystkim prasy, ale także radia. O *Leksykonie*, w formie informacyjnej albo krótkich recenzji bądź wywiadów, pisały ważniejsze dzienniki, tygodniki i miesięczniki górnośląskie.

Już na początku lipca 2015 r. dłuższego omówienia trudności towarzyszących powstaniu książki, jej struktury, konstrukcji poszczególnych haseł książki oraz omówieniu wybranych z nich dokonał Krzysztof Ogiolda z „Nowej Trybuny Opolskiej”. We wrześniu wątki katowickie i industrialne, na łamach tamtejszego dodatku „Gazety Wyborczej”, opisał Józef Krzyk, który do naszej publikacji wracał jeszcze kilkakrotnie.

Także w tym dzienniku do *Leksykonu* przy różnych okazjach odnosili się inni publicyści i stali felietoniści. Najszerzej, i nad wyraz pozytywnie, przedstawił go senator Kazimierz Kutz, który w podsumowaniu felietonu zatytułowanego „Uczyć się Śląska”

zauważył, że: „mamy do czynienia z lekturą o wysokich walorach poznawczych, bo wszystko zatopione jest w fascynującej inności kulturowej i historycznej Górnego Śląska, mieni się swoimi dziwnymi blaskami, co czyni z leksykonu lekturę o niespodziewanej urodzie”.

Również przychylnie o książce wspominała w katowickiej „Gazecie” prof. Ewa Chojecka. W swym artykule, będącym przedrukiem wykładu, wyróżniła różne polskie zbiory

regionalnych systemów kulturowych, których kwintesencją jest ich otwarta pograniczność. Zastanawiając się nad sytuacją na zachodzie kraju dostrzegła tutaj próżnię mityczną i postulowała kresową wymianę kulturową. Zastanawiając się nad miejscem w tym dialogu Górnego Śląska, posługującego się odmienną mową, wybitny historyk sztuki skonstatowała uwiad tej kultury i zagubienie społeczne w poszukiwaniu tożsamości. Przy tej okazji uznała *Leksykon* za godne polecenia uporządkowanie tematów górnośląskich i optymistyczny akcent.

Również krótko, na marginesie recenzji stałej wystawy otwartego we wrześniu 2015 r. Muzeum Śląskiego w Katowicach, odniósł się do naszej książki w tym samym dzienniku Marcin Wiatr (szerzej pisał o tym na łamach „Dialogu. Magazynu polsko-niemieckiego”, nr 113). Sama wystawa spotkała się z krytyczną oceną tego pracownika naukowego Instytutu im. Georga Eckerta ds. Międzynarodowych Badań nad Podręcznikami w Brunszwiku, który już w tytule artykułu („Muzeum Śląskie osiadało na mieliźnie”) zarzucił mu ideowy krach, na który złożyło się odrzucenie dialogiczności i wieloperspektywiczności, do których dołożył ograniczoność terytorialną do katowickiej części regionu oraz brak pozytywnej narracji i ucieczkę autorów wystawy od okresu po 1989 r. Za lepiej wywiązujący się z tak określonych zadań uznał *Leksykon*, który jego zdaniem ma szansę stać się „długo oczekiwanym przewodnikiem po zakamarkach śląskiej duszy”.

Naszą publikację odnotował również w tym czasie na łamach „Dziennika Zachodniego” Krzysztof Karwat, kolejny ważny uczestnik debaty o śląskiej tożsamości. Podzielił on pogląd autorów *Leksykonu* o znaczeniu polifoniczności kultury górnośląskiej i zastanawiając się nad najistotniejszymi jej elementami podkreślił, że ponad zachowaniem etnolektu należy postawić różnorodne (wspólne) mity, symbole i znaki.

Na różnych bohaterach, przybliżanych przez autorów *Leksykonu*, skupił się w swym omówieniu książki Przemysław Kucharczyk na łamach katowickiej edycji „Gościa Niedzielnego”. Bardziej „katolicki” okazał się

opolski dodatek „Gościa”, który już wiosną 2016 r., na marginesie relacji z książki w Bibliotece Wojewódzkiej im. Emanuela Smółki skupił się na chrześcijańskich wątkach i hasłach tomu. Rola kulturowa bohaterów zainteresowała również bliżej Beatę Łabutin z opolskiego dodatku do „Gazety Wyborczej”, która przy tej samej okazji przeprowadziła dłuższą rozmowę z Bernardem Linkiem o strukturze i założeniach książki, podkreślając jej wieloraką przystępność.

Dorota Kurpiers, Bernard Linek
Źródło: Gość Niedzielnny Opolski z 17.04.2016

Leksykon został także zauważony przez katowickie pisma społeczno-kulturalne. Informacyjnie wymieniono go na łamach kwartalnika „Fabryka Silesia”. Szerzej w miesięczniku „Śląsk” (nr 10 z 2015 r.) przedstawił projekt Janusz Wójcik. Jego pojawienie krótko zasygnalizowano również na łamach „Przeglądu Politycznego”, w numerze poświęconym w dużej mierze kulturze górnośląskiej i nowo otwartemu Muzeum (nr 131 z 2015 r.). Także książkę promowało „CzasyPismo” wydawane przez katowicki Oddział IPN, gdzie opublikowano dłuższe fragmenty kilku wybranych haseł (nr 2 z 2015 r.).

O *Leksykonie* pisano również za granicą Polski. Jeszcze w 2015 r. na stronach „Silesii Newsletter”, elektronicznego czasopisma Muzeum Śląskiego w Görlitz, jego zawartość omówił Dawid Smolorz. Szerzej zrecenzował go na łamach zaolziańskiego „Zwrotu” Jarosław Jot-Drużycki, nazywając go w tytule „Kluczem do zrozumienia Górnego Śląska”. Bliżej przedstawił czytelnikom swego pisma hasła cieszyńskie.

Chociaż granica to niewymierna, to nasza praca stała się również obiektem pierwszych omówień i recenzji naukowych.

Jako pierwszy na swym blogu naukowym zrecenzował go prof. Krzysztof Ruchniewicz z wrocławskiego Centrum im. Willy Brandta. Obok przybliżenia założeń i konstrukcji opracowania skupił się w swych rozważaniach nad rolą, którą mógłby pełnić *Leksykon* w debacie publicznej. Uwagi te zakończył konkluzją, iż „częstsze korzystanie z tego leksykonu wpłynie w sposób znaczący na wzrost merytorycznego poziomu różnych debat. Redaktorom należą się duże brawa za odwagę i wytrwałość w realizacji tego

ambitnego i trudnego projektu”.

Na łamach wydawanego przez Instytut Pamięci Narodowej miesięcznika „Pamięć” (nr 3 z 2016 r.) trud recenzowania naszej publikacji podjął także prof. Krzysztof Tarka z Uniwersytetu Opolskiego, podkreślając udane przedstawienie kształtowania się regionu i jego różnych społeczności. Podobnego zadania na stronach internetowej interdyscyplinarnej platformy „Pol-Int” podjął się Matthias E. Cichon z Münster. Podsumowując swoją analizę zauważył, że Czytelnicy otrzymali dobrze czytające się kompendium, wyjątkowe w swoim gatunku, które daje impulsy do dalszego zajmowania się tym tematem. Zasugerował jednocześnie przetłumaczenie *Leksykonu* na język niemiecki oraz długofalowo drugie, rozszerzone wydanie, w szerszej mierze uwzględniające hasła z obszaru czeskiego Śląska i tamtejszych autorów.

Poruszona w tej recenzji problematyka kolejnych perspektyw, grup haseł czy wręcz pojedynczych bohaterów była najczęściej pojawiającym się wątkiem w czasie różnych spotkań związanych z wydaniem *Leksykonu*. Można dodać, że nie były to nowe postulaty, gdyż także prace zespołu nad ostatecznym kształtem książki zostały zdominowane przez dyskusje o potrzebie uwzględnienia kolejnych haseł, które zgłaszali autorzy i recenzenci projektu. W pewnym momencie na „giełdzie” autorskiej znajdowało się już ponad 150 propozycji, co ze względów formalnych nie było możliwe i większość tych haseł (czy nawet grup, jak np. kapłani górnośląscy) pozostała nie uwzględniona bądź zastosowano metody połowiczne, łącząc zbliżone tematycznie hasła.

W ostatnich miesiącach 2015 r. publikacja została zaprezentowana czytelnikom w kilku różnorodnych miejscach. Już na początku października B. Linek wraz z dr Bogusławem Traczem (autorem największej liczby haseł) dyskutował o jej założeniach i efekcie końcowym w gliwickiej księgarni „Kawka”. W tym samym miesiącu w gronie „ipeenowskich” autorów *Leksykonu* (obok B. Tracza należy do nich dr Grzegorz Bębniak oraz Sebastian Rosenbaum; dr hab. Adam Dziurok był recenzentem książki) przedstawiono publikację w Centrum Edukacji IPN w Katowicach.

W kolejnym miesiącu publikacja została przedstawiona wrocławskiemu środowisku

naukowemu, dzięki wsparciu K. Ruchniewicza, który gościł jej autorów w kierowanym przez siebie Centrum Willy Brandta. W trakcie dyskusji panelowej, w której wziął również udział prof. Grzegorz Strauchold, drugi z recenzentów tomu, poruszono także możliwości i potrzebę przygotowania podobnego kompendium dla Dolnego Śląska.

W grudniu tego roku, na zaproszenie Muzeum w Rybniku, zaprezentowano jeszcze publikację mieszkańcom tego miasta. Nie mogło zabraknąć spotkania poświęconego naszej publikacji w Opolu. Nastąpiło to w kwietniu 2016 r. dzięki życzliwości Biblioteki Wojewódzkiej. W debacie nad książką udział również wzięli dr hab. Piotr Pałys oraz dr Dorota Kurpiers, jedna z opolskich autorek *Leksykonu*. Jak można się domyślać i przy tej okazji padły „zarzuty” o braku licznych postaci i zjawisk związanych z Opolem.

Nieco inny charakter miały dwa kolejne spotkania poświęcone naszej publikacji. Pierwsze, także w kwietniu 2016 r., miało miejsce w siedzibie Centrum Badań Historycznych PAN w Berlinie w ramach Seminarium Klaus Zernack Colloquium. Tegoroczny cykl spotkań nosi nadtytuł: „Multilateralne miejsca pamięci. Wyzwania, oczekiwania oraz możliwości”. Nasze seminarium zostało zatytułowane: „Miejsca pamięci Górnego Śląska? Próba uporządkowania mitów, symboli i bohaterów Górnego Śląska w XIX i XX wieku”. Obok redaktorów tomu uczestniczył w debacie prof. Robert Traba, dyrektor Centrum i redaktor (wspólnie z Hansem-Henningiem Hahnem) monumentalnych *Polsko-niemieckich miejsc pamięci* (5 tomów w języku niemieckim i 4 w języku polskim), ważnego punktu odniesienia nie tylko dla *Leksykonu*. Wyjątkowy charakter miał komentarz do książki prof. E. Chojeckiej, która poświęciła go

Warsztat metodologiczny - debata nad założeniami *Leksykonu*;
31.03.2012 r.

na przybliżenie uczestnikom spotkania różnych skarbów tożsamości górnośląskiej.

Odmienny cel od spotkań promocyjnych miało również wystąpienie dr B. Linka na czerwcowym seminarium Instytutu Kaszubskiego w Gdańsku w ramach projektu „Gniazdo Gryfa”, który jest próbą przygotowania przez środowisko Instytutu zestawu kaszubsko-pomorskich miejsc pamięci. Tutaj i referat i dyskusja zebranych toczyła się wokół kwestii metodologicznych i metodycznych.

Przed nami jeszcze dwie prezentacje książki za „bliską” zagranicą. W październiku autorzy *Leksykonu* udają się na Zaolzie, żeby tamtejszym czytelnikom przedstawić książkę, a w grudniu do Budziszyna i Instytutu Serbskiego, który również podejmuje próbę przygotowania regionalnego zestawu miejsc pamięci.

Relacja z działań promocyjnych i różnych komentarzy do *Leksykonu* stanowi dobrą okazję do podziękowania wszystkim osobom i instytucjom, które zaprosiły redaktorów i autorów opracowania do swoich siedzib. Równie serdeczne podziękowania należą się wszystkim uczestnikom tych spotkań, w liczbie od kilkunastu do kilkudziesięciu osób, zawsze żywo dyskutujących o naszej książce.

Podobne słowa należy skierować do osób, które pozytywnie zrecenzowały książkę w najbardziej wymierny sposób, czyli kupując

ją. Autorów i redaktorów cieszy niezmiernie fakt, że z nakładu 1200 egzemplarzy pozostało w naszych magazynach niewiele ponad 100 egzemplarzy tej książki...

Niedługo zapewne *Leksykon* pojawi się w sieci i będzie możliwość zapoznania się drogą elektroniczną z całością książki bądź poszczególnymi hasłami. Być może pojawi się również możliwość drugiego wydania papierowej wersji książki.

Pod znakiem zapytania należy postawić najczęstsze postulaty uczestników spotkań na temat *Leksykonu* i jego recenzentów w postaci przygotowania rozszerzonej wersji oraz dokonania tłumaczenia książki na język niemiecki. Każde z tych zadań jest trudne do zrealizowania. W stosunku do pierwszej sugestii wystarczy choćby podnieść płynność i zmienność pamięci jako takiej, co zmuszałoby niekiedy do przeróbek istniejących haseł. Podobny problem jest z drugą kwestią. *Leksykon* w ten formie przygotowany był dla czytelnika górnośląskiego i polskiego, dla których pewien kod kulturowy jest wspólny. Jest to zestaw mocno idiomatyczny. Stąd trudno dokonać prostego tłumaczenia. I w tym przypadku powinno dojść do zmiany zestawu haseł, a i zawartość sporej liczby nawet już gotowych haseł powinna być inna...

Bernard Linek

Projekt „Ziemie Zachodnie i Północne” – założenia i udział PIN-IS

W dniu 14 grudnia 2015 r. w Kancelarii Prezydenta Rzeczypospolitej spotkali się przedstawiciele władz państwowych z reprezentantami humanistycznych instytutów badawczych. Podczas spotkania dyskutowano między innymi o intensyfikacji prowadzonych w tych placówkach badań. Konkretnym efektem tego spotkania było sformułowanie koordynowanego przez wrocławski Ośrodek „Pamięć i Przyszłość” Programu Badawczego dla Ziem Zachodnich i Północnych, realizowanego ze środków Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Do jego realizacji zaproszone zostały specjalizujące się w problematyce zachodniej placówki naukowe: Instytut Zachodni im. Zygmunta Wojciechowskiego w Poznaniu, Ośrodek Badań Naukowych im. Wojciecha Kętrzyńskiego w Olsztynie oraz Państwowy Instytut Naukowy - Instytut Śląski w Opolu. W ramach programu mają być realizowane wieloaspektowe badania nad przeszłością i współczesnością terenów włączonych w skład państwa

polskiego, wsparcie działalności statutowej uczestniczących w nim placówek badawczych poprzez zamówienie badań szczególnie ważnych z punktu widzenia polityki państwa oraz udostępnienie ich jak najszerszemu gronu odbiorców w tym badaczom i instytucjom zagranicznym, a także stworzenie platformy współpracy dla instytucji realizujących zadania z zakresu badania, dokumentowania i upowszechniania historii ziem zachodnich i północnych.

Tematyka badawcza dotyczyć będzie w szczególności: polityki państwa wobec ziem zachodnich i północnych, współpracy oraz relacji kulturowych i społecznych między tymi terytoriami a pozostałymi ziemiami polskimi, kwestii narodowościowych, kulturowych, językowych, religijnych występujących na tych terenach, badań nad współczesnością i kierunkami rozwoju, badań nad pamięcią zbiorową. Założenia badawcze na każdy rok określane będą przez Komitet Sterujący Programu, powoływany przez dyrektora Ośrodka „Pamięć i Przyszłość”.

Szczegółowa tematyka badań będzie z kolei formułowana w dwustronnych umowach zawieranych przez Ośrodek „Pamięć i Przyszłość” z instytucjami realizującymi zamówienia. Zakłada się, że w 2016 r. rezultatem prowadzonych w ramach Programu badań, będzie publikacja około stu tekstów naukowych (artykułów, edycji źródeł, ekspertyz, recenzji, polemik i sprawozdań z badań), udostępnionych w domenie publicznej na zasadach otwartego dostępu.

Instytut Śląski oficjalnie przystąpił do Programu Badawczego dla Ziem Zachodnich i Północnych 4 maja tego roku wraz z podpisaniem przez dyrektora PIN-Instytutu Śląskiego w Opolu dr inż. Katarzynę Widerę, ze swym odpowiednikiem z wrocławskiego Ośrodka „Pamięć i Przyszłość”, dr Wojciechem Kucharskim, stosownej umowy. W realizowanym w PIN-Instytucie Śląskim segmencie badań, podjęta zostanie problematyka przyłączenia Śląska Opolskiego do Polski, przekształceń administracyjnych, stosunków kościelnych i narodowościowych, procesów migracyjnych, przemian cywilizacyjnych, kontaktów władz i społeczeństwa regionu ze słowiańskimi mniejszościami w krajach ościennych, miejsc pamięci historycznej i kulturowej. Zgodnie z umową przygotowanych zostanie piętnaście artykułów naukowych, dziesięć tekstów źródłowych w formie analitycznych opracowań oraz krytycznych edycji źródłowych, pięć zestawów kopii digitalnych fotografii wraz z opracowaniem oraz siedmiu recenzji, ekspertyz i bibliografii rozumowanych.

Przy realizacji projektu wykorzystane zostaną metody badawcze z zakresu nauk historycznych, politologii, geografii społeczno-politycznej, demografii, socjologii, kulturoznawstwa i onomastyki. Przygotowane teksty będą mieć

charakter analityczno-opisowy jak i porównawczy. Prace badawcze oparte będą na danych będących efektem kwerend źródłowych w archiwach polskich i zagranicznych ze szczególnym uwzględnieniem zespołów proveniencji administracyjnej i kościelnej, dotyczących Śląska Opolskiego, w tym dokumentów ministerstw, urzędów wojewódzkich, starostw i urzędów powiatowych, archidiecezji i kurii oraz wykorzystania źródeł drukowanych w tym zbiorów dokumentacji administracji centralnej i regionalnej, dokumentacji wyników wyborów, statystyk publicznych dotyczących ludności, danych ewidencji bieżącej, spisów powszechnych, gospodarki, rynku pracy, innowacji, gmin, powiatów, województwa.

Uwzględniona zostanie dotychczasowa literatura. Bibliografie rozumowane przygotowane zostaną w układach rzeczowym i chronologicznym. Zespół badawczy w Instytucie Śląskim liczy 19 osób w tym ośmiu samodzielnych pracowników

naukowych, sześciu doktorów i pięciu magistrów. Koordynatorem projektu z ramienia Instytutu Śląskiego jest dr hab. Piotr Pałys.

Piotr Pałys

centrum
historii
zajezdnia

Ośrodek
Pamięć i Przyszłość
www.pamieciprzyszlosc.pl

Posiedzenie Konferencji Rektorów Uniwersytetów Śląskich

W dniach 20-21 maja 2016 r. na Uniwersytecie Opolskim odbyło się kolejne posiedzenie polsko - czeskiej Konferencji Rektorów Uniwersytetów Śląskich.

KRUŚ funkcjonuje od 2003 r. jako forum współpracy 6 uczelni: Uniwersytetu Opolskiego, Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach, Uniwersytetu Ostrawskiego, Uniwersytetu Śląskiego w Opawie i Uniwersytetu Wrocławskiego. W 2005 r. utworzono organ wykonawczy w postaci Międzynarodowego Centrum Studiów Śląskich (MCSŚ), do którego przystąpiły katowicka Biblioteka Śląska i Instytut Śląski. Siedziba KRUŚ i MCSŚ znajduje się na Uniwersytecie Wrocławskim.

W majowym posiedzeniu wzięli udział rektorzy wymienionych wyżej uniwersytetów, rektorzy-elekt 4 uniwersytetów polskich, przedstawiciele Rady Naukowo-Programowej MCSŚ, Komitetu Doradczego KRUŚ, który składa się z 10 byłych rektorów, przedstawiciele Sekretariatu KRUŚ i MCSŚ oraz eksperci-referenci. Przybyli także: Janusz Bilski – Konsul Generalny RP w Ostrawie, Julian Golak – wiceprzewodniczący Sejmiku Województwa Dolnośląskiego i rzecznik generalny Stowarzyszenia „Solidarność Polsko-Czesko-Słowacka”.

Program posiedzenia obejmował sprawy zasadnicze dla rozwoju działalności KRUŚ. Uchwalono plan prac na lata 2016-2020, w którym znalazła się między innymi systematyczna identyfikacja „białych plam” (z uwzględnieniem problematyki pogranicza polsko-czeskiego i relacji polsko-czeskich), wykorzystanie wspólnego potencjału naukowego KRUŚ do

uzyskania pozycji partnera w procesie strategicznego programowania transgranicznego i międzyregionalnego, różne formy współpracy dydaktycznej (np. szkoły letnie i konkursy na prace dyplomowe), rozszerzanie współpracy partnerskiej (zwłaszcza z samorządami).

Omówiono stan prac nad wspólnymi projektami: Encyklopedią Śląska i Atlasem pogranicza polsko-czeskiego. Postanowiono, że KRUŚ weźmie udział w organizacji I Kongresu Czechoznawstwa Polskiego. Kongres przygotowany jest przez Uniwersytet Wrocławski, Polsko-Czeskie Towarzystwo Naukowe i Stowarzyszenie „Solidarność Polsko-Czesko-Słowacka” i będzie miał postać cyklu konferencji i seminariów, zaplanowanych na październik i listopad 2016 r. we Wrocławiu, Szczecinie, Poznaniu, Wałbrzychu, Opolu, Prudniku i Cieszynie.

Kolejnym ważnym punktem obrad były wybory nowych władz Konferencji. Dnia 31 sierpnia kończy się kadencja JM Rektora prof. dr hab. Marka Bojarskiego jako przewodniczącego. Funkcję tę na kadencję 2016-2020 obejmie rektor-elekt Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach prof. dr hab. Andrzej Kowalczyk. Dodatkowym punktem programu była wizyta w paleontologicznym ośrodku badawczo-dydaktycznym Uniwersytetu Opolskiego w Krasiejowie.

Następne posiedzenie KRUŚ odbędzie się w dniach 4-5 listopada 2016 r., a jego gospodarzem będzie Biblioteka Śląska w Katowicach.

Katarzyna Widera

Festiwal Nauki 2016

Organizowany rokrocznie Opolski Festiwal Nauki upowszechnia osiągnięcia naukowe i techniczne środowiska naukowego regionu. Głównym celem przedsięwzięcia jest zatem popularyzacja nauki wśród mieszkańców Opola, Opolszczyzny i innych województw.

Organizatorem wiodącym w roku 2016 była Politechnika Opolska, współorganizatorem – Uniwersytet Opolski. Do udziału w XIV OFN w dniach 10-13 czerwca zaproszono przedstawicieli 11 jednostek naukowych: Centralnego Muzeum Jeńców Wojennych w Łambinowicach-Opolu, Centrum Nauk Przyrodniczych w Zespole Szkół Ogólnokształcących nr I w Opolu, Instytutu Ciężkiej Syntezy Organicznej „Blachownia”, Muzeum

Śląska Opolskiego, Państwowej Medycznej Wyższej Szkoły Zawodowej, Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Nysie, Państwowego Instytutu Naukowego – Instytutu Śląskiego w Opolu, Parku Naukowo Technologicznego w Opolu, Regionalnego Centrum Rozwoju Edukacji, Wyższej Szkoły Zarządzania i Administracji w Opolu, Zespołu Szkół Żeglugi Śródlądowej w Opolu – pracowników naukowo-dydaktycznych uczelni wyższych, pracowników naukowych ośrodków badawczych, instytucji muzealnych, bibliotek, pracowników jednostek edukacyjnych i samorządowych. W ramach Nocy Nauki (10 czerwca), Opolskiego Festiwalu Robotów (11 czerwca), Pikniku Naukowego

(12 czerwca) i Dnia Otwartego (13 czerwca) uczestnicy festiwalu mieli możliwość zapoznania się z efektami i korzyściami płynącymi z badań naukowych, wykorzystywanych w gospodarce,

przede wszystkim wysoko notowany półrocznik „Studia Śląskie” czy wielotomowe słowniki: „Słownik gwar śląskich”, pod. red. B. Wyderki i „Słownik etymologiczny nazw geograficznych Śląska”, pod. red. S. Sochackiej. Mgr Magdalena Moj, jako pełnomocnik dyrektora ds. sprzedaży i kolportażu, służyła informacją o możliwości zakupu instytutowych książek i korzystnych w tym zakresie promocjach. Dr Marzena Muszyńska z Pracowni Badań nad Stosunkami Językowymi na Śląsku (koordynator ds. organizacji festiwalu) oraz mgr Piotr Solga (pełnomocnik dyrektora ds. promocji i obsługi multimedialnej) zapoznali odwiedzających stoisko z najnowszymi pozycjami

XIV OPOLSKI FESTIWAL NAUKI

Piknik Naukowy 12 czerwca 2016

kulturze, medycynie i wielu innych dziedzinach życia społecznego. Oferta festiwalu została skierowana do wszystkich grup wiekowych, zwłaszcza do dzieci oraz młodzieży pragnącej studiować na uczelniach Opolszczyzny – przyszłych adeptów zapoznano z ofertą i kierunkami kształcenia, przybliżono im warsztat pracy naukowców.

Swoją obecność na XIV OFN zaznaczył również Instytut Śląski. W latach ubiegłych jego pracownicy podejmowali rozmaite działania popularyzatorskie (popularyzacja szeroko rozumianej tematyki śląskiej, wykłady w ramach Dni Otwartych). Tym razem, podobnie jak w roku 2015, Instytut wziął udział w Pikniku Naukowym. Wyszedł z propozycją stricte naukową, prezentując rozmaite publikacje placówki,

wydawniczymi, m.in.: M. Choroś, Ł. Jarczak, S. Sochackiej, „Słownikiem nazw miejscowych Śląska polsko-niemieckim i niemiecko-polskim” oraz godnym uwagi, cieszącym się dużym zainteresowaniem „Leksykonem mitów, symboli i bohaterów Górnego Śląska”, pod red. B. Linka, A. Michalczyka.

Wszystkich zainteresowanych przebiegiem XIV OFN zapraszamy na stronę: <http://festiwal.po.opole.pl/>

Marzena Muszyńska

Zebrania naukowe pracowników

24 lutego

Robert Wieczorek: „Europejska energia. Działania podejmowane w ramach Program Operacyjny Kapitał Ludzki przyczyniające się do tworzenia i wzmacniania więzi w społecznościach lokalnych”

Prelegent rozpoczął od przedstawienia kluczowych pojęć dla referowanego tematu, czyli więzi społecznej oraz społeczności lokalnej. Skonkludował, że zarówno więzi jak i społeczności lokalne podlegają, zdaniem współczesnych socjologów, mocnym przeobrażeniom. Z jednej strony więź społeczna staje się relacją zindywidualizowaną, racjonalną, z drugiej zaś społeczności lokalne odrywają się od swojego tradycyjnego ulokowania terytorialnego. Referent nie kwestionował prawdziwości zmian wskazywanych przez socjologów, zajmujących się społeczeństwami w kontekście późnej nowoczesności. Poprzestał na zauważeniu, że terytorialnie ułożone społeczności lokalne nie zniknęły, tak samo jak nie zniknęła też więź społeczna, o której pisał Stanisław Ossowski. Jednakże, społeczności te w różnym stopniu podlegają zmianom i należy je koniecznie uwzględnić podejmując takie badania.

Następnie wskazał na bardzo ważną sugestię dotyczącą badania społeczności lokalnych jako elementu europeizacji społecznej i kulturowej, którą przedstawia Joanna Kurczewska, wskazująca na ramę teoretyczną ograniczonych utopii. Zgodnie z nią „dopuszcza się, że społeczeństwa lokalne mogą mieć swoje projekty – ideały zasługujące na realizację”. Jak zaznacza autorka, owe utopie dotyczą jedynie „wybranych sfer życia społecznego (...) czy wybranych podmiotów”. Wnioski o dofinansowanie składane przez lokalnych aktorów można, zdaniem prelegenta, traktować jako szkice takich ograniczonych utopii.

Po zakończeniu uwag wstępnych, prelegent przeszedł do analizy projektów realizowanych w ramach działania 7.3 PO KL, czyli zorientowanych w priorytecie 7. *Promocja integracji społecznej*, w działaniu: *Inicjatywy lokalne na rzecz aktywnej integracji*. Prelegent analizował następujące elementy tych projektów:

1. siedziba beneficjenta projektu – czy jest zgodne z miejscem realizacji projektu,
2. formę organizacyjną beneficjenta (czy beneficjent jest przedsiębiorstwem, jednostką samorządu terytorialnego, stowarzyszeniem),
3. tytuł projektu – do czego się odwołuje,

4. formy wsparcia udzielanego podczas projektu.

Swe dociekania badawcze referent podsumował wnioskami mówiącymi, że społeczności lokalne z Opolszczyzny wykorzystują europejskie środki, aby wzmacniać łączącą je więź społeczną. Ponadto ich działania najczęściej ukierunkowane są na umożliwienie pełnego uczestnictwa w społ. lokalnej, które z jakiegoś powodu są zagrożone wykluczeniem społecznym (czy to ekonomicznym czy cyfrowym). Przejawia się to w zadaniach związanych z np. podnoszeniem kwalifikacji. Mgr R. Wieczorek zauważył także, że tytułowa energia jest lokalna, a europejskie środki są czynnikiem, który umożliwia jej wykorzystanie. Obecność działań umożliwionych przez te środki najpewniej wzmacnia społeczności lokalne. Szczególnie istotnym argumentem na rzecz tej tezy jest fakt złożenia ogromnej liczby wniosków, które nie otrzymały dofinansowania, a które nakierowane były właśnie na „integrację towarzyską”, czyli wynikających z istnienia więzi społecznych w tych społecznościach lokalnych.

Robert Wieczorek

27 kwietnia

Leokadia Drożdż: „Kongres Polaków w Republice Czeskiej (1990–2010)”

Autorka przedstawiła koncepcję opracowania monograficznego pt. „Kongres Polaków w Republice Czeskiej”, które jest realizowane w ramach tematu statutowego w PIN–Instytucie Śląskim w Opolu.

Na wstępie krótko omówiła strukturę demograficzną mniejszości polskiej na Zaolziu. Następnie przedstawiała historię powstania Kongresu Polaków oraz zakres jego działalności.

Zapoznała również zebranych z działalnością Ośrodka Dokumentacyjnego Kongresu Polaków, w którym gromadzi się zbiory i materiały archiwalne dotyczące historii i współczesności Polaków zamieszkujących ten obszar.

Kolejno omówiła stan badań dotyczący tematu oraz cel publikacji. Na temat dziejów Kongresu Polaków jest niewiele opracowań. W ciągu ostatnich 25 lat wyszła zaledwie jedna broszura z okazji 10-lecia działalności Kongresu. Celem projektu jest monograficzne opracowanie dotyczące Kongresu Polaków w Republice Czeskiej oraz łączące się z tym pośrednio kwestie relacji polsko-czeskich.

Plan pracy przewiduje podział na wstęp, 5 rozdziałów i zakończenie. Uzupełnieniem będą aneksy, wykaz literatury oraz indeks osobowy.

Pierwsza część pracy dotycząca przemian strukturalnych życia społecznego mniejszości polskiej po 1989 roku przybliży historię mniejszości polskiej w omawianym okresie w zakresie: szkolnictwa, życia organizacyjnego i życia kulturalnego.

Rozdział drugi przedstawiać będzie historię Kongresu Polaków w Republice Czeskiej. Omówione zostaną: założenia, cele, struktura organizacyjna tej instytucji oraz organizacje zrzeszone w Kongresie Polaków w Republice Czeskiej.

W rozdziale trzecim działalność mniejszości polskiej w Republice Czeskiej zostanie zobrazowana poprzez projekty realizowane w ramach Kongresu Polaków. Wśród projektów wymienić należy: „Zaolzie teraz”, „Tacy jesteśmy”, „XX wiek na Zaolziu”, „Wspólne źródła”, „Rada Narodowa Księstwa Cieszyńskiego”, „Poláci na Těšínku 1920-2010”.

Część czwarta opracowania „Kongres Polaków w mediach” – poświęcona będzie „obecności” Kongresu zarówno w prasie, telewizji, radiu, jak i w Internecie.

Ostatni piąty rozdział przedstawi działalność „Ośrodka Dokumentacyjnego Kongresu Polaków” – jego historię, zbiory, wystawy oraz wydawnictwa.

W zakończeniu omówione zostaną wnioski oraz argumenty o zasadności i przyszłości istnienia Kongresu Polaków w Republice Czeskiej w związku z problemami, z którymi na co dzień boryka się społeczność polska w tym kraju.

Projekt będzie próbą przedstawienia historii Kongresu Polaków w Republice Czeskiej jego działalności i dokonań wśród polskiej mniejszości.

Leokadia Drożdż

25 maja

Magdalena Moj: „Z przeszłości demograficznej Krasiejowa. Analiza w świetle zapisów metrykalnych z lat 1867-1906”

Autorka referatu przedstawiła problematykę monografii, która dotyczy przeszłości demograficznej Krasiejowa.

Celem przeprowadzonych badań było prześledzenie zmian zachodzących w strukturach demograficznych miejscowości Krasiejów w latach 1867-1906. Analizy pozwoliły na pokazanie zachodzących zmian w strukturze ludności w tym okresie. Źródłem danych były księgi metrykalne parafii Krasiejów, od chwili jej

wydzielenia z parafii w Szczedrzyku do momentu wzrostu mobilności mieszkańców poprzez wybudowanie stacji kolejowej w 1900 r., a także wybudowania nieopodal kościoła gmachu szkoły (1904 r.). Odzwierciedlenie przeprowadzonych analiz przedstawiają poszczególne rozdziały pracy. Podstawą badań były materiały źródłowe z ksiąg metrykalnych oraz analiza czasopisma „Katolik” i publikacji autorów, którzy zajmowali się podobną problematyką: Małgorzaty Żmijewskiej, Cezarego Kuklo, Zbigniewa Kwaśnego.

Poszczególne rozdziały monografii będą obejmowały:

Rozdział I: Zarys historyczny parafii Krasiejów powstałej w 1867 r., opis ksiąg metrykalnych, rozwoju społecznego wsi oraz wyznania mieszkańców.

Rozdział II: Dotyczy ślubów. Autorka zwróciła w nim uwagę na cykliczność ślubów, częstotliwość zawierania związków małżeńskich (miesięczną i tygodniową), stan cywilny i wiek, miejscowość pochodzenia małżonków oraz świadków. W analizowanym czasie zostało zawartych 451 ślubów, które najczęściej miały miejsce w okresie wiosenno-letnim (maj, czerwiec). Ceremonie zaślubin odbywały się zazwyczaj we wtorki, poniedziałki i niedziele.

Rozdział III: to najobszerniejszy z rozdziałów. Zawiera on informacje o urodzeniach i chrztach. Autorka zwróciła uwagę na urodzenia żywe, martwe, nieślubne, pojedyncze i mnogie. Analizowała częstotliwość poczęć i urodzeń, a także chrzty, imiona oraz rodziców chrzestnych.

Rozdział IV: w rozdziale tym przeanalizowano zgonu dorosłych i dzieci. Biorąc pod uwagę najmłodszych rozróżniono z uwagi na wiek dziecka: noworodki, niemowlęta, 1-5 lat, 6-10 lat, 11-15 lat. Przeanalizowano przyczyny zgonów dorosłych i dzieci, a także termin pochówku. Najmłodzi umierali częściej w okresie wiosenno-letnim, a dorośli w okresie jesienno-zimowym. Przyczynami zgonów wśród dzieci były: słabość, kolka, dyfteryt. Natomiast dorośli umierali w wyniku zniechęlenia, suchot, puchliny, udaru i nowotworów. Pogrzeby odbywały się z reguły po upływie 3-4 dni od śmierci mieszkańca wsi.

Wypowiedź uzupełniono informacjami o ciekawostkach i trudnościach, na które natrafiono podczas analiz. Wśród nich autorka wymieniła: piętnowanie dzieci nieślubnych, wiek nupturientów a status społeczny, liczbę imion dzieci, świadków ślubów, chrzest z wody, liczbę rodziców chrzestnych oraz inne przyczyny zgonów. Zaprezentowano zebrany fotografie i dokumenty.

Magdalena Moj

Personalia

Habilitacja i profesura Instytutowa dr hab. Brygidy Solgi

Dnia 3 marca 2016 r. uchwałą Rady Wydziału Ekonomii Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach, po przeprowadzeniu przewodu habilitacyjnego na podstawie publikacji pt. *Miejsce i znaczenie migracji zagranicznych w rozwoju regionalnym* dr B. Solga uzyskała stopień doktora habilitowanego nauk ekonomicznych w dyscyplinie ekonomia. Recenzentami przewodu byli prof. dr hab. Irena E. Kotowska, prof. dr hab. Elżbieta Sojka, prof. dr hab. Marek Kupiszewski i prof. dr hab. Zdzisław Pisz.

Od 1 lipca 2016 r., w wyniku przeprowadzonego konkursu i po pozytywnej opinii Rady Naukowej PIN-Instytutu Śląskiego w Opolu dr hab. B. Solga została zatrudniona na stanowisku profesora nadzwyczajnego w dziedzinie nauk ekonomicznych w Zakładzie Badań Regionalnych i Lokalnych.

Doktor habilitowana B. Solga związana jest z Instytutem Śląskim ponad dwadzieścia lat. Od ponad dekady zatrudniona jest również na Politechnice Opolskiej, a od pięciu lat jest członkiem Komitetu Badań nad Migracjami PAN. Od wielu lat pełni również funkcje sekretarza Stowarzyszenia Instytut Śląski, zapewniając jego bieżące funkcjonowanie.

Przez te wszystkie lata zainteresowania naukowe dr hab. B. Solgi koncentrowały się

wokół trzech bloków tematycznych: problematyki migracji zagranicznych i ich skutków dla rozwoju regionalnego, problematyki wielokulturowości oraz zagadnienia pogranicza z perspektywy geografii politycznej, kwestii rozwoju województwa opolskiego oraz obszarów wiejskich.

Efektom prac na tych polach jest kilka pozycji książkowych, autorskich i redagowanych, kilkadziesiąt artykułów opublikowanych w Polsce i za granicą oraz kilkadziesiąt referatów.

Bernard Linek

Habilitacja dr hab. Joanny Dybowskiej

Doktor Joanna Dybowska po przeprowadzeniu postępowania habilitacyjnego uzyskała stopień naukowy doktora habilitowanego nauk ekonomicznych w dyscyplinie ekonomia, nadany jednomyślnie przyjętą Uchwałą Rady Wydziału

Zarządzania Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie. Kolokwium habilitacyjne odbyło się 9 czerwca 2016 r. na posiedzeniu Rady Wydziału Zarządzania, której przewodniczyła Prodziekan Wydziału prof. dr hab. Renata Oczkowska. Recenzentami dorobku naukowego dr Joanny Dybowskiej i jej rozprawy pt. *Przemiany demograficzne w regionie o nasilonej migracji zagranicznej na przykładzie województwa opolskiego* byli: prof. dr hab. Alicja Szuman z Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu, prof. dr hab. Jolanta Kurkiewicz z Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, prof. dr hab. Czesław Domański z Uniwersytetu Łódzkiego, prof. dr hab. Zdzisław Pisz z Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu.

Doktor hab. Joanna Dybowska jest absolwentką Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu. Stopień doktora nauk humanistycznych uzyskała na Wydziale Nauk Społecznych Uniwersytetu

Śląskiego w Katowicach. Zainteresowania badawcze dr hab. Joanny Dybowskiej koncentrują się wokół zmian w przebiegu procesów demograficznych w Polsce i województwie opolskim, stanu populacji w regionie odpływu migracyjnego oraz wyzwań depopulacyjnych dla rozwoju społeczno-gospodarczego. Jest członkiem

Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego, Stowarzyszenia Instytut Śląski oraz European Association for Population Studies (EAPS) z siedzibą w Hadze, w czerwcu br. została wybrana do Rady Naukowej Instytutu Śląskiego.

Brygida Solga

Ks. prof. Andrzej Hanich ponownie w Radzie Głównej Instytutów Badawczych

W dniach 20–21 czerwca 2016 r. w warszawskim hotelu „Novotel” odbyło się XXV Forum Sprawozdawczo-Wyborcze Instytutów Badawczych. W obradach uczestniczyło 137 elektorów wybranych przez rady naukowe instytutów badawczych.

Podczas pierwszego dnia obrad udzielono absolutorium Radzie za minioną 3-letnią kadencję,

dokonano wyboru nowej Rady Głównej (31 osób) oraz Komisji Rewizyjnej (5 osób).

Ks. prof. A. Hanich został zgłoszony jako kandydat do Rady Głównej IB z grupy 9 instytutów humanistycznych i ekonomicznych i wybrany ponownie do Rady na 3-letnią IX kadencję, uzyskując 100 na 108 oddanych głosów.

Udział pracowników w konferencjach naukowych

„Kulturowo-językowy obraz Śląska”, 6-7 kwietnia, Opole

W dniach 6-7 kwietnia 2016 r. na Uniwersytecie Opolskim odbyła się konferencja „Kulturowo-językowy obraz Śląska”. Podczas obrad swoje wystąpienia zaprezentowali wszyscy pracownicy dwóch pracowni Instytutu Śląskiego: Onomastycznej oraz Badań nad Stosunkami Językowymi na Śląsku. Podczas pierwszego dnia konferencji prof. dr hab. Bogusław Wyderka, wygłosił referat „Gwara jako tworzywo współczesnej literatury śląskiej”. Także tego dnia swoje wystąpienie miała mgr Agata Haas,

a dotyczyło ono „Pieśni pogrzebnych w „Doskonałym kancyonale polskim” z 1673 roku”. Drugiego dnia konferencji dr Marzena Muszyńska zaprezentowała referat nt. „Leksyki pszczelarskiej w gwarach śląskich”, dr Monika Choroś wygłosiła referat pt. „Odra w krajobrazie nazewniczym Górnego Śląska”, zaś dr hab. Stanisława Sochacka, prof. PIN-IŚ, mówiła o „Obrazie społeczności i kultury wiejskiej w historycznych nazwach terenowych Śląska”.

„Zasedání a kolokvium Kládské komise historiků”. [Posiedzenie i kolokwium Komisji Kłodzkiej Historyków], 11 kwietnia, Trutnov

W dniu 11 kwietnia 2016 r. w Trutnowie odbyło się pod przewodnictwem prof. PhDr. Vladimíra Wolfa kolejne posiedzenie Komisji Kłodzkiej Historyków. Wagę tego wydarzenia swą obecnością podkreślili ambasador RP

w Republice Czeskiej Grażyna Bernatowicz oraz przewodniczący Izby Poselskiej Parlamentu Republiki Czeskiej Jan Hamáček. Tradycyjnie była to także okazja do zaprezentowania kolejnego, już jedenastego tomu, wydawanego

przez Komisję periodyku zatytułowanego „Kladský sborník”. Instytut Śląski reprezentował dr hab. Piotr Pałys z referatem: „Okoliczności aresztowania pastora Martina Hoffmana w świetle źródeł polskiej proweniencji”.

Więcej zob.:

<http://www.televize-js.cz/clanky/trutnov/trutnov-zasedani-kladске-komise-historiku>

„Spór o pamięć. Polityczne następstwa powojennych wysiedleń Niemców w pozimnowojennych relacjach polsko-niemieckich i czesko-niemieckich”, 13 kwietnia, Opole; 9 maja, Trewir; 28 maja, Stara Kuźnia

W minionym półroczu dr Marek Mazurkiewicz wziął udział w trzech spotkaniach promujących jego najnowszą książkę „Spór o pamięć. Polityczne następstwa powojennych wysiedleń Niemców w pozimnowojennych relacjach polsko-niemieckich i czesko-niemieckich”.

13 kwietnia 2016 r. w Bibliotece Caritas im. J. v. Eichendorffa w Opolu odbyło się

spotkanie dyskusyjne pt. „Górny Śląsk po roku 1945 – jeden region, wiele historii” połączone z prezentacją książki „Spór o pamięć... Polityczne następstwa powojennych wysiedleń Niemców w pozimnowojennych relacjach polsko-niemieckich i czesko-niemieckich”, zorganizowane przez Dom Współpracy Polsko-Niemieckiej we współpracy z Państwowym Instytutem Naukowym - Instytutem Śląskim w Opolu.

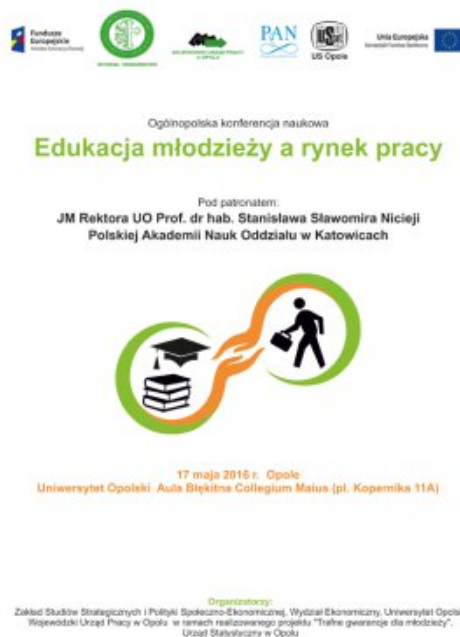
9 maja 2016 r. w Volkshochschule Trier (Trewir, Niemcy) miało miejsce spotkanie dyskusyjne pt. „Polsko-niemiecki traktat o dobrym sąsiedztwie i przyjaznej współpracy - od konfrontacji do wzajemnego zrozumienia” (Der Deutsch-Polnischer Vertrag über gute Nachbarschaft und freundschaftliche Zusammenarbeit und der Weg vom gegeneinander zum miteinander), połączone z prezentacją książki dr M. Mazurkiewicza, zorganizowane przez Biuro Województwa Opolskiego w Moguncji, Towarzystwo Niemiecko-Polskie z siedzibą w Trewirze i Państwowy Instytut Naukowy - Instytut Śląski w Opolu w ramach Tygodnia Europejskiego 2016 w Nadrenii-Palatynacie.

28 maja 2016 r. w Starej Kuźni w Grodźcu, w siedzibie Stowarzyszenia Nasz Grodziec odbył się wykład otwarty: „Spór o pamięć. Powojenna wymiana ludności w polskiej i niemieckiej pamięci”, połączony z prezentacją wspomnianej książki. Organizatorami wykładu było Stowarzyszenie „Nasz Grodziec” oraz Instytut Śląski.

„Edukacja młodzieży a rynek pracy”, 17 maja, Opole

17 maja 2016 r. w Auli Błękitnej Collegium Maius Uniwersytetu Opolskiego odbyła się ogólnopolska konferencja naukowa pt. „Edukacja młodzieży a rynek pracy”. Podczas konferencji mgr Magdalena Moj wygłosiła referat pt.: „Sytuacja osób młodych na rynku pracy w Aglomeracji Opolskiej”. M. Moj zilustrowała dynamikę ludności w latach 2010-2014 analizując następujące problemy: liczbę osób młodych w wieku 18-34 lat, bezrobotni w wieku 18-34 lat oraz bezrobotni w okresie do 12 miesięcy od dnia ukończenia nauki. W analizie wykorzystano dane pochodzące z Powiatowych Urzędów Pracy z: Opola, Brzegu, Krapkowic i Strzelec Opolskich, a także z Banku Danych Lokalnych GUS.

„Determinanty rozwoju społeczno-gospodarczego – gospodarka, edukacja, innowacje”, 19 maja, Bielsko-Biała

W dniu 19 maja 2016 r. dr inż. Katarzyna Widera oraz dr Joanna Dybowska uczestniczyły w konferencji nt.: „Determinanty rozwoju społeczno-gospodarczego – gospodarka, edukacja, innowacje” zorganizowanej przez Akademię

SAMORZĄD STUDENCKI

Akademia Techniczno-Humanistyczna
w Bielsku-Białej

Determinanty rozwoju społeczno-gospodarczego – gospodarka, edukacja, innowacje.
Miasto dla młodych. Młodzi dla miasta

Techniczno-Humanistyczną w Bielsku-Białej. W czasie konferencji przedstawicielki Instytutu Śląskiego wygłosiły referat pt.: „Uwarunkowania współczesnej depopulacji a możliwości działania – projekt Specjalnej Strefy Demograficznej”. W swoim wystąpieniu autorki wyjaśniły specyfikę współczesnej depopulacji, scharakteryzowały skalę problemu dotyczącego regionów i miast europejskich. W świetle zarysowanych w referacie perspektyw demograficznych dla województwa opolskiego przedstawiły również projekt Specjalnej Strefy Demograficznej ze wskazaniem głównych celów działań podejmowanych przez władze regionu oraz spodziewanych efektów.

Seminarium „Wirtschafts- und Sozialgeschichte Oberschlesiens: aktuelle Forschungsergebnisse“, 24 maja, Opole

Spotkanie zostało zorganizowane wspólnie przez Wydział Ekonomiczny Uniwersytetu Opolskiego oraz Fakultät Wirtschaftswissenschaften Westsächsische Hochschule Zwickau [Wydział Nauk Gospodarczych Zachodnio-saksońskiej Szkoły Wyższej]. W jego trakcie przedstawiono różne aspekty rozwoju gospodarczego i społecznego Górnośląska od XVIII do XX w. W trakcie seminarium dr Bernard Linek wygłosił referat pt.: „Einfluss

der Migranten aus Galizien und dem Königreich Polen auf die oberschlesischen wirtschaftlichen und sozialen Verhältnisse während des Deutschen Kaiserreichs" [Wpływ migrantów z Galicji

i Królestwa Polskiego na sytuację społeczno-gospodarczą Górnego Śląska okresu cesarstwa niemieckiego].

Konferencja naukowa „Bolesławianie – nie przybyli znikąd. Wokół krajobrazu osadniczego Dolnego Śląska”, 17-18 czerwca, Bolesławiec

Staraniem władz miasta Bolesławca, Uniwersytetu Wrocławskiego oraz Ośrodka „Pamięć i Przyszłość” zorganizowano w grodzie nad Bobrem wieloaspektową konferencję podejmującą problemy osadnictwa i zagospodarowywania Dolnego Śląska po drugiej

wojnie światowej ze szczególnym uwzględnieniem specyfiki ziemi bolesławieckiej. Wśród referatów znalazło się także wystąpienie dr hab. Piotra Pałysa: „Próby rewitalizacji w województwie dolnośląskim etnikum serbołużycznego”.

Posiedzenie wotryjada Kulturne wědomosće Serbskeho instituta/ Posiedzenie Wydziału Nauk Kulturoznawczych Instytutu Serbołużycznego, 25 maja, Budziszyn

W trakcie pobytu studyjnego w partnerskim Instytucie Serbołużycznym (Serbski institut) w Budziszynie dr hab. Piotr Pałys przedstawił w trakcie posiedzenia goszczącego go Wydziału Nauk Kulturoznawczych referat zatytułowany:

„Juhosłowjanska a Serbja 1945-1949” streszczający założenia realizowanego w ramach planu pracy na lata 2016-2017 tematu: „Jugosławia wobec Serbołużyczan i Łużyc w latach 1945-1949”.

Środy instytutowe

W pierwszym półroczu 2016 r. w cyklu Środy w Instytucie Śląskim odbyło się pięć otwartych spotkań naukowych, w tym trzy miały formę dyskusji panelowych. Łącznie w ich trakcie wystąpiło 11 badaczy reprezentujących PIN-Instytut Śląski w Opolu, Uniwersytet Opolski, Politechnikę Opolską oraz Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach. Zaprezentowano

także kilka nowych pozycji książkowych. W spotkaniach uczestniczyli pracownicy PIN-Instytutu Śląskiego, pracownicy opolskich instytucji naukowych, studenci Uniwersytetu Opolskiego oraz osoby zainteresowane poruszaną problematyką. Warto również nadmienić, że nad Środami w Instytucie Śląskim patronat medialny objęło Radio Opole.

17 lutego prof. Robert Rauziński (moderator), prof. Krystian Heffner, dr Danuta Berlińska i dr Brygida Solga: „Czy Opolszczyzna potrzebuje polityki migracyjnej?” – dyskusja panelowa.

Postępująca depopulacja regionu opolskiego stawia na porządku dziennym pytanie o możliwe środki zaradcze. Czy jednym z nich mogłaby być imigracja zastanawiało się grono najwybitniejszych znawców tej problematyki.

16 marca dr hab. Stanisława Sochacka prof. PIN-IŚ, dr Monika Choroś oraz dr Bernard Linek: „Przemiany nazewnictwa na Śląsku w świetle nazw miejscowych” - dyskusja panelowa.

Badania nad etymologią nazw geograficznych Śląska zapoczątkował po II wojnie światowej we Wrocławiu prof. Stanisław Rospond. Od 1957 r. są one kontynuowane w Instytucie Śląskim w Opolu. Pole badawcze obejmuje szeroki wachlarz polskich, niemieckich, czeskich i łużyckich nazw geograficznych w historycznych granicach Śląska ustalonych przez Władysława Semkowicza i Stanisława Arnolda. Okres obejmuje ponad 1000 lat, tj. od zapisów „Geografa Bawarskiego” po czasy współczesne. Najnowszym osiągnięciem kierowanego przez dr hab. S. Sochacką, prof. PIN-IŚ zespołu jest „Słownik nazw miejscowych Śląska polsko-niemiecki i niemiecko-polski”.

20 kwietnia prof. dr hab. Michał Lis, dr Marek Mazurkiewicz i dr hab. Piotr Pałys, prof. PIN-IŚ: „Czy Osmańczyk widzenie Polaków nadal aktualne?” – dyskusja panelowa.

Edmund Jan Osmańczyk pośród rozpoznawalnych w kraju osobistości należał do nielicznego grona osób kojarzonych ze Śląskiem Opolskim, chociaż w Opolu, ani w regionie nigdy nie mieszkał. Nie jest to jedyny paradoks związany z tą barwną postacią. O meandrach jego drogi życiowej, a szczególnie kosztach postawy państwowca, zainteresowaniach niemcoznawczych i sorabistycznych, dyskutowano przy okazji wydanej przez PIN-Institut Śląski oraz Stowarzyszenie Instytut Śląski książki „Śląsk Edmunda Jana Osmańczyka”.

18 maja prof. dr hab. Bogusław Wyderka: „Tradycja zapisana w języku. O „Słowniku gwar śląskich”.

„Słownik gwar śląskich” jest jednym ze sztandarowych projektów PIN-Institut

Śląskiego w Opolu”. Jego celem jest archiwizacja zasobu słownikowego poszczególnych gwar śląskich w ramach czasowych XX w. Obejmie jak największą liczbę słownictwa typowego dla gwary śląskiej. Zamieszczone w *Słowniku* leksemy różnią się od wyrazów ogólnopolskich – czytelnik znajdzie w nim wyrazy gwarowe, będące w czynnej i biernej sferze leksyki: wyrazy ustępujące na skutek zmian cywilizacyjnych, wyrazy nowo przyjęte wraz z postępem cywilizacyjnym, wyrazy wymarłe i zapożyczenia (germanizmy i bohemizmy). Wykład prof. dr hab. Bogusława Wyderki był także okazją do zaprezentowania tomu XIV „Słownika gwar śląskich”.

15 czerwca prof. dr hab. Danuta

Kisielewicz, prof. dr hab. Aleksandra Trzcielińska-Polus: „Profesor Józef Kokot. W stulecie urodzin”.

Z okazji przypadającej w tym roku setnej rocznicy urodzin prof. Józefa Kokota, przypomniana została sylwetka tego wielkiego uczonego jako nauczyciela akademickiego w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Opolu, dyrektora Instytutu Śląskiego oraz wybitnego niemcoznawcy. Przedstawiono także wydaną przez Uniwersytet Opolski pracę zbiorową zatytułowaną: *W służbie Śląska – Polski – Europy. Studia i szkice poświęcone Józefowi Kokotowi*.

Piotr Pałys

Najnowsze publikacje

„Studia Śląskie” tom 77: *Problematyka etniczna i regionalna w polityce polskiej po 1989 roku. Pamięć historyczna a polityka*

Jesienią 2015 roku w ramach III Kongresu Politologii, zatytułowanego „Odsłony Polityki”, odbył się panel naukowy pt. „Problematyka etniczna i regionalna w polityce polskiej po 1989 roku. Pamięć historyczna a polityka”. Dyskusja środowiska naukowego z Warszawy, Lublina i Opola koncentrowała się – z jednej strony – na wybranych zagadnieniach polityki polskiej wobec mniejszości narodowych po 1989 roku. Po drugie w trakcie panelu przeanalizowano na wybranych przykładach relacje między pamięcią historyczną a polityką narodowościową i tożsamością narodową.

Większość wygłoszonych wówczas referatów stanowi podstawę bądź punkt wyjścia do tekstów publikowanych w pierwszej części 77 tomu „Studiów Śląskich”. Artykuły przybliżają różne determinanty polityki polskiej wobec mniejszości, w tym historyczne, ustrojowe i polityczne, ze szczególnym uwzględnieniem mniejszości niemieckiej i jej problematyki na Śląsku Opolskim. Relacje między grupami mniejszościowymi a ich pamięcią pokazane są

na dwóch przykładach: stosunku mniejszości na Górnym Śląsku do pamięci powstań śląskich oraz roli odgrywanej dla Górnoszlązaków przez Tragedię Górnośląską.

W drugiej części tomu zamieszczono artykuły nawiązujące w większości do problematyki mniejszościowej oraz różnorodnej spuścizny kulturowej regionu. Znajduje się tam m.in. artykuł Zbigniewa Bereszyńskiego o wpływie różnorodnych migracji na narodziny mniejszości niemieckiej na Śląsku Opolskim oraz trzy przyczynki traktujące o dziedzictwie różnych języków na Śląsku.

Tom niniejszy powstał z inicjatywy i we współpracy z prof. Piotrem Madajczykiem z Zakładu Studiów nad Niemcami Instytutu Studiów Politycznych PAN.

(za: *Od redakcji*)

Słownik gwar śląskich, tom XV (Klaczka – Krawatka), pod redakcją Bogusława Wyderki, Opole 2016

„Słownik gwar śląskich”, jest opracowaniem bazującym na oryginalnym materiale gwarowym, gromadzonym od końca lat 50. ub. wieku w Instytucie Śląskim w Opolu. Ze względu na złożony proces rozwojowy dialektu śląskiego poznanie i opis jego zasobów leksykalnych ma podstawowe znaczenie dla dogłębnego poznania historii języka polskiego, jak też historii samego dialektu i regionu. Słownik spełnia też rolę bazy materiałowej

niezbędnej dla prowadzenia badań leksyki polskiej i słowiańskiej, w tym dla prac porównawczych i etymologicznych. Wartość poznawcza słownika wychodzi poza lingwistykę, interesuje on badaczy różnych dyscyplin naukowych, socjologów, historyków czy etnologów. Słownictwo śląskie jest rezultatem rozwoju różnych tendencji: trwałości pierwiastka słowiańskiego, polskiego, wpływów czeskich i niemieckich w różnych epokach

historycznych, rozwoju samodzielnego, a w ostatnim pięćdziesięcioleciu wpływu polszczyzny ogólnej. Wielowarstwowość źródeł leksyki i jej funkcjonalne zróżnicowanie uwarunkowane różnorodnością realiów kulturowych, gospodarczych i społecznych poszczególnych subregionów można właściwie zinterpretować, dysponując całościowym opracowaniem leksyki dialektu. Projekt stanowi kontynuację prac rozpoczętych w 1998 r., których celem jest opis

i archiwizacja leksyki gwar śląskich. Wydany w wersji drukowanej i cyfrowej tom XV obejmuje słownictwo w zakresie KLACZA-KRAWATKA.

Zakończony etap prac obejmował lata 2013-2016 i sfinansowany został przez Narodowe Centrum Nauki w ramach konkursu „OPUS 4”.

Bogusław Wyderka

Kształcenie i zatrudnienie kadr z wyższym wykształceniem na Śląsku do 2035 roku pod redakcją Roberta Rauzińskiego i Brygidy Solgi, Opole 2016

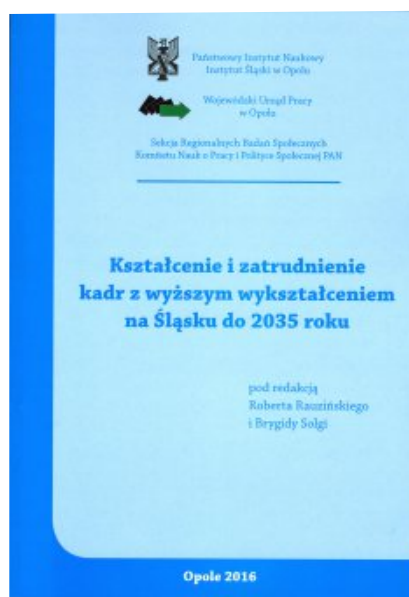
Państwowy Instytut Naukowy - Instytut Śląski w Opolu wraz z Sekcją Regionalnych Badań Społecznych Polskiej Akademii Nauk od wielu lat podejmuje węzłowe problemy regionalnej i lokalnej polityki społecznej na Śląsku. W 2016 r. we współpracy z Wojewódzkim Urzędem Pracy w Opolu, Instytut Śląski wydał publikację pt. *Kształcenie i zatrudnienie kadr z wyższym wykształceniem na Śląsku do 2035 roku*, która stanowi wielostronne naświetlenie problematyki regionalnego rynku pracy w zakresie kształcenia, zatrudnienia i bezrobocia kadr z wyższym wykształceniem na Śląsku. Zamieszczone artykuły mają duże znaczenie teoretyczne i praktyczne dla regionalnej polityki kształcenia i rynku pracy. Analizują i oceniają główne procesy i uwarunkowania demograficzne i społeczno-gospodarcze zatrudnienia kadr kwalifikowanych i kształtowania się kapitału ludzkiego. Oparte są na wnikliwych badaniach empirycznych środowisk naukowych Opola, Wrocławia i Katowic.

W przygotowaniu publikacji brało udział 21 autorów z zakresu demografii, socjologii, ekonomii oraz polityki społecznej. Książka ma charakter interdyscyplinarny i wnosi istotny wkład w poznanie różnorodnych

czynników kształtujących rynek pracy kadr z wyższym wykształceniem. Z treści poszczególnych teksów wyłaniają się liczne tezy badawcze, ustalenia i konkluzje dotyczące roli edukacji szkolnictwa wyższego na Śląsku. Nasycony rynek pracy osób z wyższym wykształceniem wymaga wypracowania nowego modelu polityki edukacyjnej i rynku pracy, połączonej z aktualną sytuacją demograficzną oraz zmieniającymi się potrzebami rynku pracy. Zawarte postulaty i tezy zwracają uwagę na potrzebę nowego spojrzenia na kształcenie i zatrudnienie absolwentów szkół wyższych i średnich o wysokich jakościowo kwalifikacjach. Zmierzają one do ściślejszego połączenia teorii i praktyki, zbliżenia szkoły do potrzeb przedsiębiorstw oraz podnoszenia jakości kształcenia.

Publikacja jest adresowana do osób odpowiedzialnych za regionalną politykę edukacyjną i rynku pracy na Śląsku oraz przedstawicieli różnych służb społecznych. Spełnia też funkcje edukacyjne dla studentów szkół wyższych.

Robert Rauziński, Brygida Solga

Konferencje naukowe planowane w II połowie 2016 roku

Miasta górnośląskie. Kulturowe zderzenie państwa z regionem, Opole, 19 października

Dnia 19 października 2016 roku w PIN-IS odbędzie się międzynarodowa konferencja pt. „Miasta górnośląskie. Kulturowe zderzenie państwa z regionem”. Organizatorem spotkania jest PIN - Instytut Śląski w Opolu oraz Stowarzyszenie Instytut Śląski.

Górny Śląsk jest jednym z europejskich regionów, na którego obszarze, do czasów współczesnych, udokumentowana jest słowiańska ciągłość osadnicza sięgająca VII w. W tym czasie wchodził on kilkakrotnie w skład różnych państw, których władcy rozciągali swoje panowanie nad terytorium nad górną Odrą. Wpływy panujących w konsekwencji odcisnęły swoje piętno na kulturowym kształcie miast będące konsekwencją obowiązującego prawa, składu etnicznego mieszkańców i np. ekonomicznego usytuowania grup tworzących społeczność. Szczególnego charakteru wpływ ten nabrał, gdy zdecydowana większość terytorium znalazła się w granicach Królestwa Prus, którego władze rozpoczęły politykę

ujednoczenia języka mieszkańców całego królestwa. Z różnym natężeniem trwało to także w dobie Cesarstwa Niemieckiego, a w najostrzejszej formie wystąpiło w czasach nazistowskich, które doprowadzić miały do wyeliminowania z miast mieszkańców o nieniemieckiej opcji narodowej. Kolejna gruntowna zmiana mieszkańców nastąpiła w efekcie przesunięcia po II wojnie światowej granicy Niemiec za Odrę i Nysę Łużycką, za którą znaleźli się w rzeczywistości wszyscy niemieccy mieszkańcy miast, a ich miejsce zajęli Polacy.

Podstawą debaty będą badania przeprowadzone przez historyków, językoznawców i socjologów polskich oraz współpracujących z Instytutem pracowników naukowych z Czech i Niemiec. Konferencja będzie odbywała się w siedzibie PIN – Instytutu Śląskiego w Opolu, sala 201, w godzinach od 9.00 do 16.00.

Michał Lis

Górny Śląsk w Polsce Ludowej (III). Wyszędlenia-emigracje-przyjazdy, Katowice, 28 października

Trzecia próba w ramach projektu konferencyjno-wydawniczego pod tytułem „Górny Śląsk w Polsce Ludowej”, organizowanego wspólnie przez Stowarzyszenie Instytut Śląski, Państwowy Instytut Naukowy – Instytut Śląski oraz katowicki oddział Instytutu Pamięci Narodowej, przybliżenia szerszemu gronu czytelników dziejów regionu w drugiej połowie XX w.

Po punktowych „Przełomach” (2013) i biograficznych „Przywódcach-bohaterach-wrogach” (2014), tym razem uwaga uczestników warsztatu zostanie poświęcona różnym formom i kierunkom powojennych migracji i ich wpływie na przemiany społeczne, polityczne i mentalnościowe na Górnym Śląsku.

Spotkanie zostało podzielone na cztery sesje. Pierwsza, zatytułowana „Przymusowe przemieszczenia” koncentruje się na migracjach, analizując obok wysiedlenia ludności niemieckiej

na Wschód i na Zachód różne etapy tzw. repatriacji oraz powojenne próby usuwania ludności polskiej z Czech. Druga sesja, pt. „Za chlebem i ojczyzną” analizuje dobrowolne przemieszczenia ludności górnośląskiej do Niemiec w ramach poszczególnych etapów akcji łączenia rodzin oraz przyjazdy na Górny Śląsk różnych grup ludności z zagranicy i innych rejonów Polski. Trzecia sesja podejmuje kwestię „migracji politycznych”. Analizuje ona różne formy usuwania i ucieczki duchownych z regionu oraz naciski na wyjazdy działaczy politycznych. Ostatnia sesja, nosząca tytuł „Górnoślązacy poza Górnym Śląskiem” podejmuje obok tego zagadnienia problem małych grup mieszkańców regionu, w tym Morawców i ludności żydowskiej.

Konferencja została dofinansowana przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego.

Bernard Linek

Colloquium Opole 2016. Polska, Czechy, Niemcy wobec wyzwania migracji i integracji, Opole, 8-9 listopada

Kolejna edycja międzynarodowej konferencji naukowej „Colloquium Opole” odbędzie się od 8 do 9 listopada 2016 r.

W tym roku organizatorzy „Colloquium Opole 2016” mają zamiar włączyć się w międzynarodową dyskusję o problemie migracji, integracji, ale również starzejącego się społeczeństwa we współczesnej Europie. Zachowując tradycję międzynarodowej debaty, podczas której spotykają się różne, uwarunkowane narodowo spojrzenia na te same problemy wzajemnych stosunków, organizatorzy konferencji pragną zaprosić do udziału w interdyscyplinarnym spotkaniu naukowym, podczas którego problem ten będzie podejmowany w sześciu odsłonach:

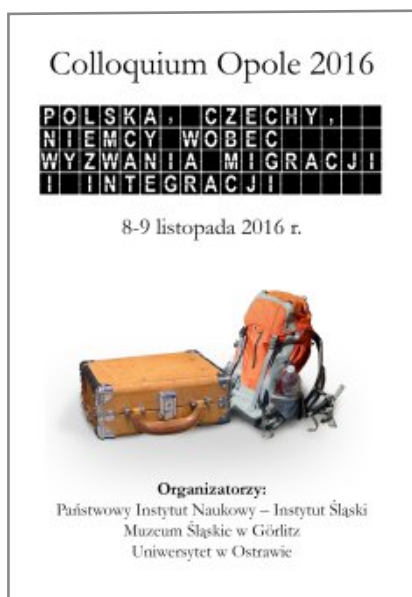
- generalnego spojrzenia na problem migracji w Europie ze społeczno-politycznej i międzynarodowej perspektywy w formule polsko-czesko-niemieckiej dyskusji,
- porównania działań podejmowanych w Polsce, Czechach i Niemczech, a także innych krajach Unii Europejskiej wobec problemu migracji oraz ich dotychczasowych rezultatów,

- porównawczej analizy narracji o problemie i zagrożeniach związanych z napływem uchodźców i imigrantów do Europy prezentowanych w mediach,
- refleksji na temat zagadnienia społeczno-kulturowej integracji na bazie polsko-czesko-niemieckich przykładów,
- retrospektywnego spojrzenia na doświadczenie migracji w polskiej, niemieckiej i czeskiej historii oraz oceny znaczenia tego doświadczenia dla współczesnej tożsamości Polaków, Czechów i Niemców,
- dyskusji o perspektywach zmian, jakie mogą wywołać kryzys migracyjny w Europie w obszarze politycznym, społeczno-ekonomicznym i kulturowo-tożsamościowym.

Konferencji nadano podtytuł „Polska, Czechy, Niemcy wobec wyzwania migracji i integracji”. Tradycyjnie, dwudniowe obrady rozpoczną się uroczystą sesją w opolskim Ratuszu. Konferencję swoim patronatem honorowym

objął Prezydent Miasta Opola Arkadiusz Wiśniewski.

Marek Mazurkiewicz

Zapowiedzi wydawnicze

„Studia Śląskie”, tom 78: Partia-Naród-Region i tom 79: Górnośląskie miasto w aspektach współczesnych i historycznych

Redakcja „Studiów Śląskich” przygotowuje do druku w 2016 r. dwa monograficzne tomy z tematami przewodnimi. Tom 78 (w redakcji) nosi podtytuł: Partia-Naród-Region i jest próbą przedstawienia różnych form funkcjonowania partii komunistycznej i organizacji afiliowanych na Śląsku oraz wybranych sfer aktywności PPR/PZPR na tym obszarze na gruncie politycznym, społecznym, kulturalnym i gospodarczym. Tom 79 będzie się koncentrował

na temacie Górnośląskie miasto w aspektach współczesnych i historycznych. Do publikowania tekstów w nim zapraszamy nie tylko historyków, ale również przedstawicieli nauk społecznych, w tym socjologów, geografów społecznych i ekonomistów.

Zainteresowanych opublikowaniem tekstów w tomie 79 prosimy o nadsyłanie ich na adres redakcji do 15 października 2016 r.

„Górny Śląsk w Polsce Ludowej”. Tom 1, Przełomy, pod redakcją Adama Dziuroka i Bernarda Linka

Zbiór 14 artykułów popularnonaukowych nawiązujących do odbytej trzy lata temu konferencji naukowej pod tym samym tytułem, który w trzech tematycznych częściach (zatytułowanych: „Od demokracji ludowej do stalinizmu”, „Kryzysy”, „Ku wolności”) przybliży

najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski Ludowej w perspektywie regionu i jego mieszkańców. Całość bogato ilustrowana oraz zaopatrzona w teksty źródłowe skierowana do szerszego grona czytelników.

„Colloquium Opole 2015. Pojęcie pokoju i wojny we współczesnej Europie”

Jesienią tego roku ukaże się kolejny tom pokonferencyjny pt. „Colloquium Opole. Polacy – Niemcy – Czesi. Sąsiedztwo w XX i XXI wieku”, który będzie zapisem zeszłorocznej międzynarodowej konferencji naukowej „Colloquium Opole 2015. Pojęcie pokoju i wojny we współczesnej Europie”. „Colloquium Opole 2015” wzorem poprzedniej edycji, zostanie zredagowane przez polsko-niemiecko-czeski zespół redakcyjny. Znajdzie się w nim cykl artykułów, będących rozwinięciem wygłoszonych

podczas sympozjum referatów. Książka oprócz poszczególnych sesji tematycznych będzie zawierać również zapis dyskusji panelowej, a także dwa wykłady inauguracyjne, które w 2015 r. wygłosili dwaj byli ministrowie spraw zagranicznych Polski i Niemiec: prof. dr hab. Adam Daniel Rotfeld (2005) i Markus Meckel (1990).

Publikacja ta będzie możliwa dzięki dotacji Polsko-Niemieckiej Fundacji na rzecz Nauki.

Marek Mazurkiewicz

„Z przeszłości demograficznej Krasiejowa. Analiza w świetle zapisów metrykalnych z lat 1867-1906”

Monografia prezentuje badania z zakresu demografii historycznej będącej subdyscypliną demografii (od klasycznej demografii odróżnia ją przede wszystkim stosowanie metod zależnych od źródeł informacji, którymi są np. księgi parafialne lub kościelne spisy ludności). Celem przeprowadzonego badania było wykazanie zmian zachodzących w strukturach demograficznych miejscowości Krasiejów w latach 1867-1906.

Publikacja składa się z IV rozdziałów zawierających m.in. zarys historyczny parafii

Krasiejów powstałej w 1867 r., opis ksiąg metrykalnych, rozwoju społecznego wsi, wyznania mieszkańców, a także kolejno analizę ślubów, chrztów i zgonów.

„Z przeszłości demograficznej Krasiejowa...” to bogate źródło informacji dot. społeczności wiejskiej Krasiejowa, a przede wszystkim zachodzących między nimi zależności w obszarach ślubów, chrztów i zgonów mieszkańców.

Magdalena Moj

Odwiedź naszą stronę

XXVI edycja konkursu o Nagrodę im. Jana i Wojciecha Wawrzynków

Kapituła Nagrody im. Jana i Wojciecha Wawrzynków ogłasza kolejną edycję konkursu na najlepszą pracę magisterską poświęconą dziejom politycznym, kulturze i problemom społecznym Śląska. W XXVI edycji ocenie podlegają prace magisterskie obronione w 2016 r.

Prace na konkurs mogą być zgłaszane przez rektorów, dziekanów, dyrektorów instytutów i kierowników zakładów uczelnianych oraz promotorów prac magisterskich, a także samych dyplomantów za zgodą promotorów (zał. Oświadczenie dostępne na stronie www.instytutslaski.com zakładka Nagroda im. J. i W. Wawrzynków, Warunki uczestnictwa). Termin nadsyłania prac upływa 30 listopada 2016 roku. Prosimy o dostarczanie ich lub nadesłanie pocztą w formie wydruku na adres Instytutu (45-081 Opole ul. Piastowska 17) z dopiskiem na kopercie: Konkurs im. Jana

i Wojciecha Wawrzynków. Wniosek powinien zawierać wydrukowany egzemplarz rekomendowanej pracy magisterskiej oraz wersję elektroniczną pracy w formacie PDF lub Word na płycie CD w jednym pliku. Prace w formie elektronicznej (PDF lub Word) można przesłać na adres e-mail: sekretariat@instytutslaski.com.

Do egzemplarza rekomendowanej pracy magisterskiej należy dołączyć następujące informacje: imię i nazwisko autora, datę i miejsce jego urodzenia, dokładny adres zamieszkania, miejsce pracy oraz informacje kontaktowe (telefon; e-mail).

Celem konkursu jest wyłonienie najlepszej ze zgłoszonych w danym roku prac magisterskich, której autor otrzymuje dyplom i nagrodę pieniężną w wysokości 3,5 tysiąca złotych.

Leokadia Drożdż

Polub nas na Facebooku

Poprzedni numer newslettera

newsletter nr 6

Państwowy Instytut Naukowy
Instytut Śląski w Opolu

Zespół redakcyjny:

*mgr Agata Haas,
dr Bernard Linek,
mgr Piotr Solga*

Kontakt:

Państwowy Instytut Naukowy
Instytut Śląski w Opolu
ul. Piastowska 17
(skr. pocztowa 322)
45-082 Opole

e-mail: sekretariat@instytutslaski.com
www.instytutslaski.com